

Inhoud

Aandachtspunten voor de Nederlandse lezers	9
Aanbevelingen	13
Verantwoording	17
Inleiding: PaRDes	21
Proloog	29
Deel I: Pesjat	33
Pesjat 1: Abraham	35
Pesjat 2: Sara	61
Pesjat 3: Hagar	87
Pesjat 4: Ismaël	123
Deel II: Remez	141
Deel III: Derasj	161
Deel IV: Sod	179
Epiloog	197

INLEIDING

Uw scheuten vormen een paradijs [pardes]
van granaatappelbomen met de beste vruchten,
hennastruiken en nardusplanten
(Hooglied 4:13)

Een e-mail was het begin van dit boek. De e-mail kwam van iemand wiens naam ik herkende, maar die ik nooit eerder ontmoet had of mee gesproken. Deze broeder, een geweldige man van God en bekende christelijk leider in Europa, bedankte mij voor mijn boek *ALS U GODS ZOON BENT*. Vervolgens schreef hij:

Ik kijk uit naar een boek over Izak en Ismaël. Daar worstelen we allemaal mee; er is geen echte visie en openbaring over hoe de wil van de Vader er voor deze tijd uitziet. Misschien leidt de Geest je om licht op deze tragedie te werpen. We hebben het hard nodig om Zijn stem te horen.

Een tijdlang voelde ik me niet geroepen om dit boek te schrijven. Ik dacht: er zijn veel mensen die beter gekwalificeerd zijn om te schrijven over Ismaël - over het Arabische volk. Bovendien vertelde iemand mij dat de Arabieren eigenlijk niet Ismaëls nakomelingen zijn. Dat deed me de moed helemaal verliezen. Zou ik dit boek moeten schrijven over de Bijbelse persoonlijkheden Izak en Ismaël? Of zou het moeten gaan over Joden en Arabieren? Moet ik dit boek überhaupt schrijven? Ik begon te bidden. Immers, zoals deze broeder in zijn e-mail schreef: "Het gaat niet om de juiste theologie; het gaat om het hart van de Vader." Wat er in Gods hart omgaat kan sterk verschillen van wat wij

ervaren in de voor ons zichtbare omstandigheden. In mijn boek over Gods plan voor mijn volk schreef ik over de binnenkamer: we kunnen niet oordelen op grond van wat onze ogen zien. We moeten naar de binnenkamer gaan. Daar kunnen we Zijn liefde en Zijn tranen ervaren, die onzichtbaar zijn voor de wereld maar echter zijn dan elke zichtbare werkelijkheid. We moeten Gods hart leren kennen:

Want wie van de mensen kent de dingen van de mens dan de geest van de mens, die in hem is? Zo kent ook niemand de dingen van God dan de Geest van God. En wij hebben niet ontvangen de geest van de wereld, maar de Geest Die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen die ons door God genadig geschonken zijn. (1 Korinthe 2:11-12)

“We hebben het hard nodig om Zijn stem te horen,” schreef broeder Geri Keller in zijn e-mail. Mijn gebed is dat jij Zijn stem hoort terwijl je dit boek leest.

Pardes in Hooglied

Jaren geleden, toen ik Zijn stem voor het eerst hoorde, sprak Hij tot mijn hart middels de prachtige woorden in Hooglied 2:14:

*Mijn duif in de kloven van de rots,
in de schuilplaats van de bergwand,
laat mij uw gedaante zien,
laat mij uw stem horen,
want zoet is uw stem
en uw gedaante is bekoorlijk.*

Sindsdien was Hooglied één van mijn meest geliefde boeken van de hele Bijbel. Telkens weer sprak Hij tot mij middels de woorden van dit geweldige boek. En hoewel ik er nog nooit iets over heb geschreven, heb ik altijd geweten dat de dag zou komen waarop Hooglied zijn weg zou vinden in mijn manuscripten. Daarom was ik totaal niet verbaasd toen ik me realiseerde dat dit nieuwe boek, waartoe Hij me opriep om dat te schrijven, zich aan mij ontvouwde volgens de niveaus van *PaR-DeS*. Het woord *pardes* staat in de Hebreeuwse grondtekst van Hooglied 4:13. Het is in de HSV vertaald met ‘paradijs’. Maar je kunt het ook vertalen met ‘lusthof’ (NBG51) of ‘boomgaard’ (NBV). Onze

geleerden kozen dit woord uit Hooglied om de verschillende niveaus van de interpretatie van de Schrift te symboliseren!

*Uw scheuten vormen een paradijs [pardes]
van granaatappelbomen met de beste vruchten,
hennastruiken en nardusplanten*

Dit vers verschijnt aan het eind van hoofdstuk 4, waar een prachtige tuin wordt beschreven. Ik heb altijd van dit hoofdstuk gehouden. Een van mijn favoriete verzen uit Hooglied 4 is vers 16a:

*Ontwaak, noordenwind, en kom, zuidenwind, waai door mijn tuin,
zodat de geur van zijn specerijen zich verspreidt.*

Een van de eerste woorden Hebreeuws die ik heb geleerd was *roeach*. In het Hebreeuws betekent dit woord zowel wind als geest. Ik vind het heerlijk om te denken aan de *Roeach Hakodesj* - de Heilige Geest - die in een geestelijke tuin waait en zo een hemelse geur verspreidt. Er gingen echter jaren overheen voordat ik de volledige betekenis van dit vers kon begrijpen, voordat ik besepte dat het ook een tweede deel had. Toen begon dit tweede deel ook tot mijn hart te spreken:

*Laat mijn Liefste in Zijn tuin komen
en eten van zijn beste vruchten!*

Het heeft me een lange tijd gekost, maar eindelijk realiseerde ik me dat, hoe heerlijk die geuren ook zijn, de Heer meer van ons verwacht dan slechts geur: Hij wacht op de vruchten. Hij wil van de vruchten kunnen nemen die wij voor Hem dragen.

Dit helpt ons echt om de betekenis van *PaRDeS* te begrijpen. Er zijn verschillende niveaus in onze wandeling met de Heer. In het begin verspreid je gewoon een geur, maar op een bepaald moment verwacht de Heer vruchten van je. Op vergelijkbare manier zijn er verschillende niveaus in ons begrip van de Schrift, net zoals ik van het eerste gedeelte van het vers naar het tweede verschoof. Dit zijn de niveaus die we in dit boek gaan onderzoeken: ***Pesjat, Remez, Derasj en Sod - PaRDeS***. Wat zijn dan deze niveaus? Zeker, voordat we in het boek zelf duiken, zal ik ze voor je beschrijven. Er is echter iets wat ik moet verhelderen

voordat ik deze niveaus uitleg. *Pardes* is het Hebreeuwse woord voor boomgaard (ook wel: lusthof). Een boomgaard kan gevuld zijn met de meest aromatische geuren en de meest verrukkelijke smaken, maar je moet door de *pardes* lopen en de vruchten van de bomen proeven om hun smaak te kunnen waarderen. Het vers dat we net citeerden, waar het woord *pardes* in staat, komt uit Hooglied 4:13 en wordt voorafgegaan door de beschrijving van de tuin in vers 12:

*Een gesloten tuin bent u, Mijn zuster, Mijn bruid,
een gesloten bron, een verzegelde fontein.*

Opmerkelijk is dat hier in vers 12 in de grondtekst het Hebreeuwse woord *gan* wordt gebruikt dat tuin of hof betekent. Het is geen *pardes*, geen boomgaard. Als je alleen van buitenaf kijkt, als je nog niet naar binnen gegaan bent, is het nog steeds een *gan na'el*, oftewel een afgesloten hof. Het is nog geen boomgaard, omdat je niet kunt onderscheiden welke vruchten in de tuin groeien. Ja, zelfs van buitenaf kun je erin kijken; zelfs van buitenaf, kun je proberen te herkennen welke bomen daar groeien. Maar alleen als je naar binnen gaat, als je door de tuin loopt, wanneer je de vruchten daar echt ziet en proeft, dan wordt de tuin een boomgaard, een lusthof, een *pardes*.

*Uw scheuten vormen een paradijs [pardes]
van granaatappelbomen met de beste vruchten,
hennastruiken en nardusplanten*

Dus, hoewel ik in deze korte inleiding de mooie vruchten van *PaRDeS* aan je zal proberen te omschrijven, kun je ze pas echt proeven en van de smaak genieten wanneer we de boomgaard binnengaan. Geduld, mijn lezer, want snel genoeg zul je de vruchten zelf proeven.

De vier niveaus van PaRDeS

In de Joodse exegese beschrijft PaRDeS vier verschillende niveaus om de Bijbel uit te leggen. De term PaRDeS is een acroniem gevormd uit de beginletters voor deze vier niveaus, te weten:

- Pesjat* (פְּשָׁט) - duidelijk en eenvoudig, eigenlijk de directe, letterlijke betekenis van de Schrift;
- Remez* (רְמֵז) - hints, aanwijzingen naar de diepere, symbolische betekenis die uitstijgt boven de letterlijke betekenis;
- Derasj* (דְּרָשׁ) - onderzoeken en vergelijken: een diepere betekenis die verkregen wordt door de woorden en inhoud van een passage naast soortgelijke passages elders in de Bijbel te leggen;
- Sod* (סוּד) - geheimenis, mysterie: de betekenis van de Schrift verkregen door inspiratie of openbaring.

Met andere woorden: *Pesjat* is de letterlijke interpretatie; *Remez* is de niet-letterlijke maar allegorische betekenis; *Derasj* vertegenwoordigt de verruimende betekenis die toepasbaar is in het leven; terwijl *Sod* de verborgen, geheime betekenis van de tekst vertegenwoordigt.

In het Boek Spreuken verwijst Koning Salomo ons naar de Tora als Gods wijsheid: “Zij is een boom des levens voor wie haar vastgrijpen” (Spreuken 3:18). Ik hoop en bid dat wanneer we samen door deze prachtige tuin, deze *pardes*, wandelen, je echt gezegend zal worden met de prachtige vruchten van deze boom die leven geeft.

Tot slot

En nu nog een paar slotopmerkingen voordat we het boek zelf binnengaan.

Ten eerste: het kostte me behoorlijk wat tijd om te beseffen dat de titel die God me had gegeven voor mijn vorige boek nu juist precies uit het verhaal komt waar dit nieuwe boek over gaat. De titel van mijn laatste boek is *The One Who Sees Me Lives*, Dat zijn de woorden van Hagar in Genesis 16 nadat zij de Heer had ontmoet. Hoewel dat boek niets te maken heeft met Ismaël en Hagar komt de titel uit juist dit verhaal! Het was een heel bijzonder moment voor mij toen ik me dat realiseerde, een ontzagwekkende openbaring: ik realiseerde me dat God, die het einde vanaf het begin kent, dit boek al lang geleden had gezien en daarom is het inderdaad onderdeel van Zijn plan.

Ten tweede ben ik zeker bekend met de bewering dat de moderne Arabieren niet de nakomelingen van Ismaël zijn en er is wetenschappelijk

onderzoek dat deze bewering ondersteunt. Maar hierin verschilt een gelovige schrijver van een seculiere geleerde. Paulus schreef: “Van die dingen spreken wij ook, niet met woorden die de menselijke wijsheid ons leert, maar met woorden die de Heilige Geest ons leert, om geestelijke dingen met geestelijke dingen te vergelijken” (1 Korinthe 2:13) Feit is, dat er vandaag de dag wel twee verschillende volken zijn: Arabieren en Joden. In allerlei dingen vinden we bewijzen voor hun verwantschap en gelijkenis, van hun taal tot hun DNA. En helaas is er ook een voortdurende spanning en strijd tussen hen. Het is verstandig om als gelovige een Bijbelse basis en geestelijke verklaring voor dit feit te zoeken. Daarom, ondanks de uitspraken van sommige (niet alle!) geleerden geloof ik dat er een Bijbelse achtergrond en een geestelijke werkelijkheid is achter onze gecompliceerde zichtbare realiteit. Dat is wat we in dit boek gaan onderzoeken.

Ten derde, voordat we doorgaan naar deel I van dit boek, Pesjat, moet ik nog iets verduidelijken. Hoewel ik de vier niveaus van PaR-DeS zal toepassen, **zal ik me aan geen enkele** traditie houden, noch joods, noch christelijk, noch islamitisch. Aangezien de Heer dit geheimenis volgens de vier niveaus van PaRDeS ontvouwt, is het mijn bedoeling om elk van die niveaus te begrijpen zonder alle toegevoegde waarden en overtuigingen en zonder de verschillende religies en tradities in de tekst in te lezen. Laten we proberen de Schrift te lezen met frisse ogen en open harten, alsof we deze hoofdstukken voor het eerst lezen. Laten we luisteren naar wat de Heer door de tekst zelf tegen ons zegt zonder commentaar of uitleg van buitenaf.

Laat me deze korte inleiding afsluiten met de woorden van mijn virtuele collega's en voorgangers - het team van vrouwen dat een prachtig boek over Hagar, Sara en hun kinderen schreef: “We zijn erfgenenamen van de zo lastige geschiedenis van de relaties tussen Joden, christenen en moslims vanaf de oorsprong met de Bijbel en de Koran tot op de hedendaagse situatie. Wat kunnen de vrouwelijke auteurs van dit kleine boekje hopen te bereiken?”¹ En ik als auteur van dit kleine boekje dat je op het punt staat te gaan lezen, wat hoop ik te

---

¹ Hagar, Sarah and their children: Jewish, Christian and Muslim Perspectives, Westminster John Knox Press, 2006; Letty M. Russell, introduction Phyllis Trible,

bereiken? Ik geloof dat God mij geroepen heeft om dit boek te schrijven omdat Hij wil genezen wat gebroken is. Hij huilt om de breuk. We leven in een gebroken wereld vol met gebroken gezinnen, gebroken harten en gebroken relaties. Hier in het land Israël wordt deze gebrokenheid elke dag, soms elk uur, gevoeld. Misschien is dat wel de reden waarom 'heel' en 'genezing' de sleutelwoorden waren die steeds maar in me opkwamen toen ik bad voor dit boek. God wil dat de breuk geheeld wordt. Hij wil wat gebroken is genezen: gebroken harten, gebroken verhoudingen, gebroken levens. Hij wil *Tikoen Olam*, het Hebreeuwse concept dat betekent: het herstel van de wereld. En Hij wil dat ieder van ons deelgenoot is in deze *Tikoen Olam*.

Ik hoop en bid dat dit boek een kleine stap zet in de richting van deze *Tikoen Olam*, zelfs een kleine stap in de genezing van onze verscheurde, gemartelde en gebroken wereld. Zeker, ik heb niet alle antwoorden. Zeker, ik kan geen wondermiddel aanbieden. Maar als de Heer op deze bladzijden iemands hart kan aanraken op een plaats waar hij of zij het Hem nooit eerder heeft toegestaan, dan zal ik Hem eeuwig dankbaar zijn voor dit grote voorrecht. Terwijl je deze pagina's leest, zweeft de Heer over je. God wil je genezen, dus of je nou familie bent van Izak of van Ismaël of wellicht van geen van beide, alsjeblieft, laat Hem je helpen. Laat Hem je geest en je hart aanraken. Laat Hem je wonden genezen. Het maakt niet uit hoe diep ze zijn, Hij kan het. Mijn gebeden zijn met je, mijn lezer, terwijl je door dit boek reist.

PROLOOG

De nacht is stil - prachtig! Af en toe verbreekt een eenzaam geblaas de stilte, gevolgd door een scherp, kort geblaf, en dan is het weer stil. Een oneindig aantal sterren vult de hemel. Het zwart van de diepe Kanaänitische nacht, ongelooflijk donker en tegelijkertijd ongelooflijk vol met sterren, overdekt het kamp. Alles ligt in stilte, alsof de hele wereld slaapt.

Slaapt echt iedereen? Als je dichterbij het kamp zou komen achter een van de tenten, zou je de majestueuze figuur van een oude man zien in een witte mantel, een levend silhouet en duidelijk zichtbaar tegen de sterrenhemel. Het hele tafereel wordt verlicht door machtige stralen van een hemels licht - een licht dat duidelijk niet alleen van de sterren komt. Er is iets anders aanwezig. Iets of iemand anders straalt dit licht uit.

Abraham ziet er precies zo uit als op de schilderijen. Zijn bebaarde gezicht naar de hemel gekeerd, zijn ogen naar boven gericht, zijn handen opgeheven naar de hemel - dit is het beeld van verre. Maar als we dichterbij komen, kunnen we zien dat zijn lippen zachtjes bewegen, en zijn ogen zijn... nat? Huilt hij?

Kan dat? Dit is de machtige Abraham, die zijn huis en bijna zijn hele familie in Haran heeft verlaten zonder een traan te laten. Dit is de man die zonder enige emotie te tonen scheidde van Lot, die afgezien van Sara zijn enige familielid in Kanaän was. Dit is de man die het nieuws hoorde over de gevangenneming van Lot en toen onmiddellijk ten strijde trok om hem te bevrijden, maar zelfs toen nog geen traan liet. Dit is de man die al zo veel verbazingwekkende dingen heeft gedaan en niet alleen zijn geloof en gehoorzaamheid heeft bewezen, maar ook zijn sterke wil en zijn vermogen om emoties te overwinnen.